

L'arribada del cinema a les comarques gironines

Josep Ferrer

Informació addicional sobre els primers cinematògrafs de Girona

Josep Grahit i Grau ens explica, en el seu deliciós llibret *El cine en Gerona* editat poc després de la guerra civil espanyola, els inicis del cinematògraf a la capital del Gironès. En aquesta comunicació aportaré informació addicional no inclosa en l'obra anterior, referida concretament a dos cinematògrafs, el Novedades i l'Sport, així com al Teatre Principal. El Teatre Novedades inaugura les sessions de Cinematògraf i Fonocinema el mes de setembre de 1904. El diari *El autonomista* ens diu que l'espectacle es compon de cinema i cançó. S'hi projecten pel·lícules com *La huelga* o *El drama en los aires*, amb molt èxit de públic. El dia 25 del mateix mes s'estrena *Racconto*, el quart acte de l'òpera Lohengrin, cantada pel tenor català Viñas i *Las cascadas del Rhin*, "tomadas del natural" Més tard hi passen *Salmerón en Barcelona*, un noticiari o "película de actualidad", que es deia aleshores, així com *Un día de mercado en China*, *Jota aragonesa*, *Gran Baile Parisien*, *Muerte del Papa León XIII* i *Acorazado Japonés*. Les sessions comencen a partir de les 6 de la tarda i els preus són d'1 real l'entrada general i 2 reals la de preferència.

En aquest local es continuarà fent teatre, cas de l'obra *El cinematógrafo*, basada en un vaudeville francès. El 1906 ha de tancar a causa d'un espectacular incendi. Es reconstruirà de nou i es reemprendran les sessions de cinema.

El cine Sport estava a la plaça Sant Francesc i va funcionar des de novembre de 1906 fins a principis de 1907. Josep Grahit no està segur de les dates, tot i que ens diu que el local no tenia gaire capacitat i l'espectacle era amenitzat per un pianista. El 29 de novembre anuncien l'estrena de pel·lícules de gran novetat com *Venecia en góndola*, *Al ladrón*, *Día de campo*, *El ángel de la familia*, *Después de la paga* i *Cascadas del Rhin*, aquesta última ja vista al Novedades. Es rebaixaven els preus als grups escolars. Segons *El autonomista*, hi havia molta concurrència, ja que "sus propietarios no perdonan medios para que los espectáculos resulten interesantes, y así es muy merecido el éxito del Sport." Cal dir que a la botiga de joguines Casa Maresma regalaven una entrada a cada client que pagués una pesseta al comptat i una de preferència per cada cinc pessetes de comanda.

El programa del 17 de gener de 1907 estava format per les pel·lícules *El corazón más fuerte que la razón*, *Minué de Reyes liliputienses*, *¡Ah sucio chiquillo!*, *El*

asno y el motociclo, ¡Hay fuego! i Venganza de un negro. Pocs dies després es projecta *Salida de los operarios de la casa Planas y Compañía*, filmada a Girona i vista anteriorment al Cinematògraf Demeny. També es passarà una altra pel·lícula d'interès local on hi sortia el popular Pepet Gitano.

Pel que fa al Teatre Principal, actualment conegut com a Teatre Municipal, cal afegir que una companyia francesa, The Royal Via, va oferir sessions de cinema durant el febrer de 1905.

Les primeres reaccions al nou espectacle

Josep Grahit ens diu que hi havia moltes reticències a la projecció de pel·lícules al Principal i no és d'estranyar: tot i que l'arribada del cinema a les comarques gironines fou molt ben rebuda en un principi, no trigarien gaire a aparèixer dures crítiques pel que consideraven contingut immoral de moltes produccions o bé per la imminent crisi del teatre en general. La campanya que a principis de 1910 dugué a terme el diari gironí *El Norte*, portaveu dels sectors més clericals i reaccionaris de la ciutat, fou d'una contundència total. S'acusa als empresaris dels cines pel seu afany desmesurat de lucre a base de fomentar la corrupció dels costums, les males passions i la infidelitat conjugal. Un article signat per El Centinela afirma que les dues sales de Girona, el Gran-Via i el Coliseu Imperial, són una "porqueria" perquè s'hi exhibeixen "obscenidades". Es queixa per la desaparició de la Sala Gerió, i demana que les persones "honrades" de la ciutat deixin d'anar als dos locals esmentats. A la Sala Edison de Figueres el corresponsal de *El Norte* informa que "hubo un escándalo a causa de protestas de parte del público, de la impía representación de la película sacada de la novela de Víctor Hugo "Nuestra Señora de París" (...). Es de aplaudir la firmeza del público sensato al protestar de tantas inmoralidades y falsedades históricas como se proyectan en las cintas cinematáticas, empezando por "Sixto V" o "La rival de Richelieu".

Des d'*El Autonomista*, òrgan republicà molt més obert al progrés social, no es feren aquestes crítiques, tot i que un intel·lectual tan rellevant com Carles Rahola creu que la decadència del teatre es deu a l'auge del cinema. En un escrit del 21 de juny de 1913 diu: "Existe un factor general que contribuye a la decadencia del teatro, y es, como el lector adivina, el cine. La causa principal de ello estriba en lo reducido de los precios. Pero si se acostumbra al público a saborear las obras de arte exquisitas, y se procura que los precios no sean exagerados, tenemos la esperanza de que el cine, donde casi siempre se enturbia el sentido de lo bello, no tendrá el auge de que hasta hoy ha disfrutado."

En un sentit semblant es pronuncia el corresponsal del mateix diari de Santa Coloma de Farners, quan escriu que "ya era hora señores de que el único arte y sobre todo el arte catalán tuvieran entradas en nuestro teatro, porque hay que desengañarse el cine es sólo una academia de desmoralización y corrupción que debemos por todos los medios desterrar si cabe más pronto que las corridas de toros..."

No és gens estrany que ben aviat s'inauguessin cinemes controlats pels ordres religiosos per tal d'evitar la influència nefasta que, segons ells, determinades pel·lícules exercien sobre les persones, sobretot la mainada. Al Centre Catòlic d'Olot es fan algunes reformes a la sala d'actes per a poder-hi instal·lar un cine, un projecte "muy bien recibido por las más respetables familias olotenses, pudiendo así contrarrestar la deleterea influencia que ejerce algún que otro cine donde se exhiben películas que dejan mucho que desear." La seva particular croada durarà molt de temps, i s'incrementarà el nombre de sales d'exhibició d'origen parroquial a la majoria de poblacions.

Arribar el cinema als pobles gironins

Des de la presentació del cinematògraf a la ciutat de Girona el 1897, el nou espectacle no trigà gaire a expandir-se per les nostres comarques. Primer foren persones que anaven de poble en poble a presentar l'invent dels germans Lumière, especialment durant les festes majors. Després arribarien les sales més o menys estables.

A Cassà de la Selva els primers cinemes obren el mes de gener de 1908. En només una setmana s'inauguren el Cinematògrafo Aguilera i el Lion d'Or. El primer estava situat on hi havia fins fa poc el cine de la Coma. El seu empresari era Ignasi Aguilera Balanzó, de Barcelona. Com que el local havia servit de teatre, l'única obra feta va ser de fusteria, per posar-hi el projector. Aquest funcionava amb gas acetilè i oxigen, ja que a Cassà encara no hi havia electricitat. El Lion d'Or era on hi ha actualment el Casal Familiar, que havia estat un magatzem i un celler. Tenia cabuda per a 350 espectadors i era gestionat per Feliu Boet i Emili Puell, de Sant Feliu de Guíxols.

Segons *La Crònica*, setmanari de Palafrugell, les sessions de les dues sales foren molt ben rebudes, amb molta concurrència de públic. Com que les pel·lícules tenien poca durada en passaven unes quantes de seguides, alternant les que tenien un caràcter dramàtic amb els documentals. Tots dos locals disposaven d'un gramòfon amb discos de cantants de l'època, els quals acompanyaven musicalment les projeccions de cinema mut. A pesar del bon acolliment popular, hagueren de tancar les portes de forma sobtada.

Aquest tancament va ser degut a l'incompliment de les condicions de seguretat requerides en el Reial decret de 14 de febrer de 1908. El governador civil havia autoritzat el funcionament provisional dels dos cinemes fins a l'1 de maig, però el permís definitiu no arribà. L'Aguilera, que canvià el seu nom pel de Moderno, funcionà de manera ocasional i irregular. El cas del Lion d'Or va ser més colpidor, ja que el 4 d'octubre s'hi declarà un foc des de la cabina de projecció que va provocar el pànic del públic assistent i el seu posterior i defectuós desallotjament, atès que només s'obrí una porta exterior.

Malgrat tots aquests problemes, Cassà no es quedaria sense pel·lícules, ja que el primer dia de la Festa Major del mateix any va obrir el Cinematògrafo

Cassanense, més conegut per cal Limbo. Aquest local reunia les condicions de seguretat exigides per la llei, era situat al passeig Vilaret, on hi ha actualment el supermercat Caprabo, i tenia cabuda per a 266 persones. Com que la sala era quasi quadrada i s'hi havia d'instal·lar la màquina de projecció, es va afegir a l'edifici un cos a la part del darrere, a l'alçada del carrer, que s'aguantava per dues columnes arrancades des de baix al fonal. Això feia que la projecció de la pel·lícula no vingués de darrere de l'espectador sinó de davant, i entre ell i la màquina hi havia la pantalla. Aquesta era molt senzilla, de roba blanca, i filtrava la lluminositat de l'arc voltaic, la qual cosa representava una molèstia per al públic. Per evitar-ho, el maquinista mullava la roba abans de la projecció amb una galleda i un pot, en presència dels assistents a la sala. El local tancà a principis dels anys 30, però va ser durant molt temps l'únic cinema del poble.

A Anglès, comarca de la Selva, durant les gales de 1908 funcionà el Cinematògraf Estrella, propietat del senyor Gultresa d'Amer, instal·lat en un edifici del comerciant Jaume Soler Pujol. El 18 de maig de 1913 el corresponsal de *El Autonomista* destaca l'èxit del cine Maravilla, propietat dels senyors Hortal, Riera i Soler, cada cop amb més assistència de públic. Els programes són considerats selectes i es fan grans elogis del projector ICA per la seva potència i manca d'oscil·lacions. El mateix any el poble tenia 3 cinemes, els dos esmentats i un altre situat al Cafè Industrial.

A Caldes de Malavella, també a la mateixa comarca, Lluís Ferrer organitza sessions de cine a partir de 1912. El local s'omple de gom a gom.

A Banyoles, els cinematògrafs Vila i Palmada també tenen molts espectadors i en un poble tan petit com Jafre, al Baix Empordà, n'inauguren un al Centre Republicà el 1917. És el triomf definitiu d'un nou espectacle, un nou art, a les comarques de Girona.